

POLITICI ÎN DOMENIUL CALITĂȚII EDUCAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

CEZAR MILITARU*
ADINA PAVEL**
ADRIANA ZANFIR***

caesarmil@yahoo.com

Abstract: *The world has realized that the economic success of the states are directly determined by the quality of their education systems and that the most effective factor of production is human capital expressed in knowledge, skills, creative abilities and moral qualities of individuals in society.*

The specialists consider that in the economy of the 21st century the education system became a priority branch of production, being regarded as an occupational field, as a profitable investment sphere. This conception concerning the mission of education will dominate the educational policy of most countries in the world in the next period.

Improving the quality of the education and training systems is one of the core components of the cooperation between Member States by creating academic networks, study visits and partnerships. The communication from the Commission of the European Communities¹ emphasizes the role of universities and research programs in the Europe of knowledge.

The cooperation regarding the policies in the education and training field began with the adoption of the White Paper on education and training "Teaching and learning - Towards a Learning Society", by which the European Union defines itself as moving toward a learning society based on acquiring new knowledge and lifelong learning.

Keywords: *education, policies on quality education, quality culture, Learning Society.*

* Conf. univ. dr. - Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.

** Prep. univ. dr. - Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.

*** Prep. univ. drd., - Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București.

¹ Communication From The Commission of the European Communities, Brussels, 05.02.2003, COM (2003).

În prezent, suntem martorii unei interacțiuni crescânde, economice și sociale, politice și culturale între națiuni și popoare, care nu țin seama de hotarele geografice. A devenit populară noțiunea de „sat global” care vine să sublinieze interdependențele tuturor locuitorilor de pe Pământ (S. Tiron, 2001).

Procesul de mondializare sau, cum se mai spune, de globalizare, internaționalizare este în plină desfășurare. Acest proces a fost accelerat de evenimentele și progresele care au avut loc recent și care au schimbat substanțial structura lumii în ansamblu, și anume, de revoluția tehnologică și de schimbările politice dramatice, legate de sfârșitul războiului rece.

Revoluția tehnologică contribuie și astăzi în cea mai mare măsură la transformarea Pământului într-un sat mondial. Dacă înainte, imaginile și mesajele aveau nevoie de zile și săptămâni pentru a traversa oceanele, astăzi aceasta se produce în fracțiuni de secundă. Unul din impacturile revoluției tehnologice a fost acela de a pune în evidență prioritatea inteligenței, educației și instruirii, cu alte cuvinte, a formării capitalului uman.

Evoluția științei și a tehnologiei se produce într-un ritm accelerat. Noile tehnologii de informare și de comunicare au o influență crescândă asupra învățământului, asupra organizării instituțiilor educative, asupra rolului profesorului și a relațiilor sale cu studenții, asupra dezvoltării autonomiei studentului.

Una din dimensiunile procesului de globalizare este și mondializarea culturii, inclusiv a învățământului. Răspândirea rapidă a noilor forme de expresie culturală, educația realizată la scară mondială prin intermediul universităților „virtuale” sunt trăsături caracteristice ale procesului de globalizare. Are loc o cooperare intensă a universităților în cadrul rețelelor științifice internaționale care nu țin cont de frontiere.

Impactul mondializării asupra educației și formării profesionale se manifestă în primul rând prin extinderea educației transnaționale, a universităților „virtuale” în care învață astăzi peste un milion de studenți, prin schimbarea relațiilor student-profesor, prin necesitatea cunoașterii mai profunde a cel puțin două limbi străine de circulație internațională, prin plasarea accentului în educație pe multiculturalism, prin răspândirea învățământului deschis și la distanță și a învățământului pe tot parcursul vieții, prin necesitatea revizuirii curriculei în vederea internaționalizării conținuturilor și proceselor academice (S. Tiron, 2001).

În Europa de astăzi, există riscul de slăbire a coeziunii sociale din mai multe cauze, printre care mai importante sunt șomajul unei părți considerabile a populației și îndeosebi a tinerilor, neîncrederea populației în instituțiile democratice, naționalismul, corupția, conflictele violente care au loc în unele părți ale continentului și decalajul în creștere între bogați și săraci.

De aceea, se pune problema întăririi coeziunii sociale care este necesară la diferite niveluri, îndeosebi pentru a garanta egalitatea tuturor cetățenilor în ceea ce privește accesul la educație, dialogul social între diferite grupuri și națiuni, participarea activă a tuturor cetățenilor la viața socială, economică și culturală, precum și la procesele decizionale.

În țările Europei, societățile sunt foarte diverse datorită prezenței diferitelor minorități etnice și culturale și a comunităților de imigranți, precum și a unei mobilități în creștere a persoanelor.

Această diversitate crescândă nu este lipsită de riscuri, deoarece viața devine mai complexă, relațiile sociale devin mai diverse, iar școala se confruntă cu prezența elevilor și studenților străini, precum și cu o creștere a manifestărilor de violență.

Educația și formarea profesională se desfășoară în condițiile când ia amploare mobilitatea la scară internațională a elevilor, studenților și salariaților, când se resimte tot mai mult impactul noilor tehnologii, când se produce schimbarea radicală a muncii odată cu apariția unei piețe de muncă europene și a întreprinderilor multinaționale, când instruirea nu se mai poate limita numai la anumite perioade în viața individului, ci trebuie să se desfășoare pe tot parcursul vieții, când educația nu se mai poate realiza fără participarea comunității locale.

Toate acestea au determinat faptul că, la ora actuală, politicile și strategiile educaționale europene sunt orientate în primul rând spre educația în spiritul cetățeniei democratice și al coeziunii sociale.

Sistemele de învățământ trebuie să facă față la diverse provocări, evoluții și probleme legate atât de domeniul propriu al învățământului, cât și de societatea în ansamblu. În aceste condiții crește rolul educației ca factor ce contribuie în mod hotărâtor la coeziunea socială.

Educația poate să contribuie în diverse moduri la cetățenia democratică și la coeziunea socială.

Educația pentru o cetățenie activă și conștientă începe la școală și continuă pe tot parcursul vieții prin promovarea următoarelor valori fundamentale:

- inserția, nu excluderea;

- toleranța, nu predispoziția pentru conflict;
- simțul responsabilității, nu pasivitatea;
- rațiunea și obiectivitatea, nu subiectivitatea și iraționalul.

Totuși trebuie să fim conștienți de faptul că educația nu este un panaceu universal, ea nu poate rezolva de una singură ansamblul de probleme ale societății.

Uniunea Europeană are o îndelungată tradiție de cooperare cu țări terțe pe baza unui pachet de politici și instrumente în cadrul cărora învățământul superior joacă un rol din ce în ce mai însemnat. Acordurile de cooperare cu parteneri din întreaga lume includ adesea sprijin pentru programele de infrastructură și cooperare în învățământul superior, precum și cadre pentru dialoguri de politică în acest domeniu. Cooperarea în învățământul superior este de asemenea marcată cu proeminență în cadrele de cooperare multilaterală precum Uniunea pentru Mediterană, Dimensiunea nordică sau Parteneriatul estic (Jurnalul Oficial al UE, 26.05.2010).

Astăzi, învățământul nu se limitează numai la tineret. Învățământul pe tot parcursul vieții este o nouă cerință fundamentală. Formarea profesională și învățământul pe întreg parcursul vieții devin elemente esențiale ale sistemului educativ. Procesul educativ este tot mai puțin închis într-un spațiu-timp dat, cum era alta dată. Problema locului de studii nu mai este atât de importantă pentru foarte mulți studenți și elevi. Astăzi problema majoră este „ce și cum să înveți?”, precum și problema dezvoltării talentelor fiecăruia. Din acest motiv, în sectorul educativ accentul se pune mai mult pe cerere, decât pe ofertă (C. Brătianu, 2001).

Încadrarea în muncă este primul factor de integrare socială. Astăzi însă piața muncii este mai dinamică și mai flexibilă. Se constată tot mai mult că nu mai există garanția unei încadrări pe viață. Aceste mutații au ca efect nu numai faptul că provoacă dispariția unui mare număr de meserii, dar și faptul că afectează chiar caracterul și organizarea muncii. Piața muncii cere achiziționarea de noi competențe atât la nivel de individ, cât și la scara întreprinderii, ceea ce atrage după sine necesitatea unei actualizări permanente a competențelor.

Își fac apariția diverse modele de îmbinare a învățământului cu lucrul care șterg linia de demarcație tradițională între educație și formarea inițială sau post-inițială ori la întreprindere.

Au fost introduse ori sunt în curs de elaborare noi metode de învățământ, care au la bază autonomia învățământului și dezvoltarea

școlii și a universității în calitate de „gestionari” ai cunoștințelor și informației.

Astăzi, școala și universitatea nu mai constituie destinația finală pe calea educativă. Ele sunt pe calea integrării într-un sistem de educație și instruire permanentă.

În general, se consideră că educația este aceea care trebuie să oprească dezintegrarea socială. Însă toate țările se confruntă în prezent cu problema eșecului școlar și a abandonului prematur al studiilor. După unele sondaje efectuate la scară internațională, procentul abandonului școlar în unele sisteme educative este destul de înalt. Or, nefrecventarea instituțiilor educative și abandonul prematur al studiilor constituie deseori prima formă de ruptură cu structurile sociale și aceste fenomene pot antrena excluderea socială (I. Antonesei, 2000).

Având în vedere că funcția educativă a familiei și a comunităților locale a scăzut, crește considerabil rolul și responsabilitatea sistemului educativ în aceasta problemă.

Prin lupta contra fenomenului de eșec școlar, educația poate să contribuie la coeziunea socială, garantând fiecăruia calificări de bază care să permită de a avea un venit suficient pentru a trăi o viață independentă și a participa la viața societății.

Pentru a asigura principiul egalității de șanse pentru toate categoriile sociale, soluția nu este de a coborî nivelul educației. Este necesară, mai degrabă, o diversificare a educației care ar întări capacitatea fiecărei instituții educative de a răspunde la cerințele particulare ale mediului său social.

Se consideră că această diversificare se poate realiza prin (G. M. Atanasiu, 2000):

- o educație mai puțin academică și mai inovatoare, bazată pe noi metode pedagogice, care favorizează autonomia celui care învață, datorită utilizării noilor tehnologii de informare și de comunicare;

- o școală mai „comunitară”, care să știe a îmbina misiunile educativă, culturală, socială, sportivă și altele, în strânsă colaborare cu partenerii externi. Acest tip de așezământ ori mai degrabă de „centru educativ” ar putea rămâne deschis seara și în timpul zilelor de odihnă la sfârșitul săptămânii și ar propune tot felul de activități părinților și membrilor comunității. Lucrătorii sociali care au de a-face cu tinerii, funcționarii și un personal specializat, remunerați de colectivitățile locale, ar putea oferi servicii speciale ce ar permite de a păstra misiunea educativă a școlii;

• „școli pentru cea de a doua șansă”, care propun o educație pe măsura puterilor tinerilor și adulților care au părăsit școala fără calificări suficiente:

• filiere educative diferențiate, cum ar fi instruirea profesională prin parteneriate cu întreprinderile, care prin îmbinarea lucrului în întreprindere și a formării teoretice ar putea atrage tinerii care au părăsit prematur școala sau care riscă să o facă.

Așadar, problema principală este de a garanta ca tinerii să nu părăsească școala fără calificările de bază. A doua problemă constă în a oferi suficiente posibilități de a urma studiile fie la nivel superior, fie în cadrul formării profesionale ori permanente și aceasta pentru a spori șansele pe piața muncii.

La ora actuală, pe prim plan se pune problema calității, echității și a eficacității în învățământ. Ameliorarea calității și a procesului de evaluare a sistemului de învățământ este problema centrală în sfera educativă.

Pentru a funcționa bine, întreg sistemul educativ trebuie să se sprijine pe un nivel de calitate foarte înalt. În orice societate dezvoltată, calitatea permite fiecăruia să-și descopere, să amplifice și să utilizeze propriile sale aptitudini. Fără această calitate accesul la educație nu mai are niciun sens.

Decizia nr. 1298/2008/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 a stabilit programul de acțiune Erasmus Mundus 2009-2013 pentru ameliorarea calității învățământului superior și promovarea înțelegerii interculturale prin cooperare cu țări terțe. Programul Tempus IV (2007-2013) sprijină modernizarea învățământului superior în țările partenere din Europa de Est, Asia Centrală, Balcanii de Vest și regiunea mediteraneeană, în principal prin proiecte și parteneriate de cooperare universitară. Alte programe, precum programele de cooperare cu țări industrializate sau Edulink, Nyerere și Alfa, se referă la activități de cooperare la nivel universitar cu alte regiuni ale lumii. Acțiunile Marie Curie din cadrul celui de al șaptelea Program - cadru pentru activități de cercetare și dezvoltare tehnologică promovează excelența și mobilitatea în domeniul cercetării europene și furnizează o asistență amplă pentru dezvoltarea de resurse umane dinamice de anvergură mondială în cadrul sistemului european de cercetare, ținând seama de dimensiunea internațională inerentă a cercetării (Jurnalul Oficial al UE, 26.05.2010).

Autoritățile publice au pretutindeni rolul de garant al calității sistemului educativ, ele trebuie să garanteze respectarea de către fiecare instituție educativă a normelor de calitate.

Normele de calitate nu mai țin în exclusivitate de competența autorităților și instituțiilor educative. Ele sunt definite în relație directă cu alți factori implicați în educație și formare profesională. Se recunoaște de către toți necesitatea elaborării unor norme naționale sau internaționale de calitate în învățământ.

Este recunoscut de toți că echitatea este o condiție prealabilă pentru coeziunea socială, iar lipsa egalității de șanse în materie de acces la educație ar avea ca urmare excluderea, adică subminarea coeziunii sociale. Fiecare cetățean are dreptul să aibă acces la o educație de înaltă calitate și să beneficieze de aceasta. Cu toate acestea, în materie de educație egalitatea de șanse rămâne o problemă fundamentală (E. Joita, 2000).

Pentru integrare în Europa, sunt necesare noi competențe atât persoanelor individuale, cât și societății în ansamblu. Printre aceste competențe, mai importante sunt (S. Tiron, 2001):

- spiritul de întreprinzător;
- spiritul de cooperare;
- capacități de comunicare, de viață în societate și de participare;
- capacitatea de a rezolva problemele;
- facultatea de a organiza lucrul propriu în mod autonom;
- capacitatea de colaborare cu colegii de origine culturală și națională diferită;
- capacitatea de a utiliza noile tehnologii de informare și de comunicare;
- competențe lingvistice.

Competențele menționate mai sus trebuie să fie achiziționate în cadrul studiilor generale și în cadrul formării profesionale. Școala și universitatea trebuie, de asemenea, să permită tinerilor să capete competențe antreprenoriale și participative.

Astăzi, se recunoaște că accentul trebuie pus mai mult pe competențe, decât pe diplome ori certificate oficiale. În viitor, ar putea lua naștere așa numitele „academii de competente”, abilitate să elibereze un „pașaport de formare”, care cuprinde descrierea formării urmate și competențele achiziționate.

Cererea crescândă de forțe de muncă înalt calificate și foarte diversificate constituie o adevărată problemă pentru sectorul educativ. Tendința de diversificare a acestui sector a fost accentuată prin deschiderea de cicluri scurte de formare.

Însă, în urma acestui proces de diversificare guvernele sunt confruntate cu noi probleme, cum ar fi recunoașterea ciclurilor scurte, definiția profilurilor, caracterul diplomelor și certificatelor, evaluarea competențelor achiziționate în timpul experienței profesionale, relațiile cu lumea întreprinzătorilor și finanțarea studiilor.

Instituțiile de învățământ superior de stat trebuie să facă față concurenței instituțiilor private, prezente pe „piață” și care propun alte filiere educative, dar și fenomenelor de mondializare (universităților „virtuale”), susținute de cererea sporită de formare și de perspectivele oferite de noile tehnologii de informare și de comunicare (R.B. Clark, 2000).

Politica unei organizații și, în special, politica de calitate este legată în mod intrinsec de cultura instituțională a organizației, în timp ce strategia este legată de managementul strategic. Această nuanțare este foarte importantă pentru acele organizații care se caracterizează prin culturi instituționale puternice. (C. Brătianu, 2001).

Există diferite abordări privind definirea conceptuală a politicii de calitate a unei universități, în special în raport cu strategia acesteia. Politica managerială este considerată, de către unii autori, un rezultat strategic, conferindu-i astfel un statut mai pragmatic, mai aproape de viața reală a organizației. Ea apare ca fiind parte componentă a strategiei, care reflectă concepția managerului, opțiunile sale, în funcție de condițiile concrete existente la un moment dat.

Pentru alți autori, politica are statutul de întreg, iar strategia este considerată o parte componentă a acesteia. Strategia capătă atribute pragmatice, în timp ce politica se constituie într-un câmp de forțe direcționare. Politica are o sferă mai largă de cuprindere, arătând unde intenționează să ajungă organizația în domeniul calității, organizația stabilește cum intenționează să ajungă acolo unde dorește în acest domeniu. Strategiile se realizează prin tactici, care concretizează acțiunile de întreprins pentru atingerea obiectivelor calității.

Indiferent de abordarea teoretică a acestei probleme, diferența dintre strategie și politică devine mai clară dacă schimbăm sistemul de referință. Strategia reprezintă o opțiune bine definită și explicitată, pe care decidenții managementului superior al organizației au luat-o pe baza unor analize comparative și criterii care încorporează inteligență și creativitate.

Strategia este ancorată în viitor și definește direcția evoluției organizației. Sistemul valoric cu care operează decidenții în cazul analizei

strategice este constituit din două concepte fundamentale: competiție și performanță (C. Brătianu, 2001).

Competiția reprezintă o stare de fapt, o structură operațională care solicită din partea universităților o atitudine dinamică și responsabilă. Este o matrice existențială cu intrări și ieșiri, cu câștigători și mai puțin câștigători. Este o realitate care nu poate fi ignorată, deși sunt încă multe universități care solicită revenirea la egalitarismul din trecut, de fapt la un egalitarism orwellian¹, în care unii sunt mai egali decât alții².

Performanța este rezultatul valoric care diferențiază, care promovează și mai ales, care validează competiția. Performanța este generată de valorificarea strategică a potențialului de inteligență, creativitate și muncă densificată într-un sistem valoric total diferit de cel cu care am fost obligați să trăim aproape 50 de ani.

Competiția națională și internațională impune abordarea calității în domeniul învățământului superior, iar performanța poate fi realizată numai acolo unde politica de calitate devine esență în viața universității. Cultura mediocritară care a înflorit în unele dintre universitățile românești trebuie înlocuită cu o cultură a excelenței, care să distingă valorile autentice de nonvalori și să le promoveze în noile sisteme ierarhice bazate pe metrica performanței.

Politicile de calitate sunt adevărate câmpuri de forță și de motivație care se pot genera de către segmentul decident superior din țara noastră, precum și de managementul academic la nivelul fiecărei universități. Aceste politici se structurează pe obiective instituționale și pe obiective de cultură organizațională. În primul caz se urmăresc structuri și proceduri, în cel de-al doilea caz se urmăresc sisteme valorice, metrici de evaluare și crearea de noi atitudini comportamentale (C. Brătianu, 2001).

Standardele din familia ISO 9000 definesc politica în domeniul calității prin obiectivele și orientările generale ale unei organizații în ceea ce privește calitatea așa cum sunt ele oficial exprimate de managementul de la nivelul cel mai înalt. În același context, managementul calității se definește prin ansamblul activităților generale de management, care

¹ „Orwellian” descrie o situație, o idee sau o condiție socială pe care George Orwell o considera ca fiind distructivă pentru bunăstarea unei societăți libere. Aceasta presupune o atitudine și o politică de control prin propagandă, supraveghere, dezinformare, negare a adevărului și manipulare a trecutului, incluzând ideea de „nonpersoană” - o persoană a cărei existență trecută este înlăturată din dosarul public și din memorie, practicat de guvernele moderne represive.

² George Orwell, *Animal farm*, 1945.

determină politica în domeniul calității, obiectivele și responsabilitățile fundamentale ale organizației și care le implementează în cadrul sistemelor calității prin mijloace specifice cum sunt: planificarea calității, controlul calității, asigurarea calității și îmbunătățirea calității.

Politici entropice. În cazul politicilor entropice sistemul de învățământ superior este privit ca un sistem bine determinat și caracterizat printr-un set de parametri care se definesc la nivelul fiecărei universități și respectiv, la nivelul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului. Acești parametri pot fi evaluați pe baza unor criterii și corelații. Prin evaluarea tuturor parametrilor definiți se poate obține starea sistemului la un moment dat. Orice modificare a valorii parametrilor conduce la modificarea stării în care se află sistemul universitar.

Fiecare stare a sistemului se caracterizează printr-o anumită entropie, care reflectă gradul de organizare a sistemului. Dezvoltarea și implementarea unei politici, care modifică entropia sistemului, în sensul restructurării lui sau optimizării lui structurale conduce la o stare sistemică diferită de cea inițială. Cu alte cuvinte, printr-o politică entropică se poate modifica starea sistemului universitar astfel încât să corespundă unor cerințe noi (C. Brătianu, 2000).

Asigurarea calității este o activitate care se poate desfășura dacă sistemul dispune de mecanismele necesare instituționale. Dacă aceste mecanisme nu există, ele trebuie create. Aceasta înseamnă o modificare a organizării instituționale, deci o modificare a sistemului universitar la nivel micro și macro. Rezultatul acestor transformări îl constituie o modificare evidentă a stării entropice a sistemului.

Politicile entropice sunt politici de sistem și ele reflectă controlul statului în dezvoltarea sistemului universitar, în concordanță cu politica educațională. Controlul se realizează prin sistemul de acreditare și certificare.

În România, acreditarea se face în conformitate cu Legea nr. 87/2006, privind asigurarea calității educației și Legea 1/2011, Legea Educației Naționale.

Calitatea educației este ansamblul de caracteristici ale unui program de studiu și ale furnizorului acestuia, prin care sunt satisfăcute așteptările beneficiarilor, precum și standardele de calitate. Asigurarea calității educației exprimă capacitatea de a oferi programe de educație, în conformitate cu standardele enunțate. Organizația furnizoare de educație este o instituție de învățământ. Pot fi organizații furnizoare de educație și alte persoane juridice care potrivit statutului, desfășoară activități de

învățământ pe baza de programe legal autorizate, de formare inițială și continuă. (Ordonanța de Guvern nr. 75 / 2005, Legea 87/ 2006).

Ordonanța Guvernamentală (OG) nr. 75 din 12 iulie 2005 și Legea 87/2006 stabilesc principiile politicii naționale pentru Asigurarea Calității în Educație pentru întregul sistem național. Politica de asigurare a calității dorește să ofere un Cadru Național de Asigurare a Calității (CNAC) pentru organizațiile furnizoare de educație din România, cadru care să răspundă cerințelor europene și să respecte cele mai bune practici de la nivel european.

Această Ordonanță a Guvernului României confirmă rezultatele măsurilor de aplicare experimentală desfășurate cu ajutorul sprijinului acordat prin programele PHARE multianuale ale UE.

Certificarea se poate face pe baza standardelor internaționale din familia ISO 9000 sau pe baza unor standarde specifice fiecărei țări. Standardele ISO 9000 au fost elaborate pentru companiile comerciale și industriale, dar ele pot fi adaptate sistemului educațional astfel încât acesta să-și poată optimiza entropic nivelul de calitate al procesului de învățământ și să obțină certificarea internațională pe baza acestor standarde. Principiile care stau la baza utilizării acestor standarde în scopul certificării, sunt următoarele:

➤ calitatea nu este un rezultat întâmplător ,ci rezultatul unui proces inteligent;

➤ calitatea trebuie să fie preocuparea fiecăruia;

➤ o activitate trebuie bine făcută din start;

➤ calitatea este rezultatul unei activități de îmbunătățire continuă a procesului de învățământ;

➤ calitatea se poate obține printr-un proces de comunicare și cooperare;

În acest context, procesul de asigurare a calității are patru etape fundamentale:

- elaborarea documentelor pe baza standardelor, respectiv materializarea sub formă de proceduri și documente a politicii entropice abordate;

- implementarea procedurilor la nivelul fiecărei componente a instituției de învățământ superior;

- organizarea și realizarea auditului;

- adoptarea măsurilor de îmbunătățire a procesului de învățământ, în zonele deficitare, pe baza recomandărilor făcute cu ocazia auditului.

Politici stimulative. Politicile stimulative sunt politici de câmp, în sensul că Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului nu introduce în mod forțat asigurarea calității în universități, luând drept referință standardele de calitate ISO 9001, ci creează un câmp motivațional pentru dezvoltarea și implementarea unor sisteme de management al calității.

Politicile stimulative pot fi corelate și cu efortul altor organizații care sunt interesate în îmbunătățirea calității procesului de învățământ din universități. Aceste politici sunt tipice pentru acele sisteme de învățământ în care autonomia universitară este deplină, atât din punct de vedere managerial, cât și financiar. Exemple semnificative, din acest punct de vedere, sunt universitățile din SUA și din Marea Britanie.

Asigurării calității în universitățile americane se încadrează în conceptul american de realizare a calității proceselor și produselor industriale, într-o lume în care se apreciază valoarea umană alături de cea materială prin prisma performanței. În SUA, piața muncii și, respectiv, dinamica ei de evoluție reprezintă formele dominante de coordonare a activităților din învățământul superior. Caracteristica de bază a activității din acest domeniu și în același timp, motivația pentru asigurarea și perfecționarea calității, în toate componentele procesului educațional o constituie competiția.

Politicile de tip câmp sunt specifice vieții americane deoarece guvernul federal a transferat responsabilitățile educaționale statelor, iar acestea universităților care dispun de o reală și deplină autonomie universitară. Sistemul de asigurarea calității în universitățile americane este un proces de control prin autoreglare, prestat de o serie de agenții și oficii de acreditare regionale sau naționale. Acreditarea instituțiilor de învățământ superior este un proces de tip privat, realizat de o serie de agenții specializate pe domenii științifice cum sunt: Accreditation Board for Engineering and Technology (BET), American Assembly of Collegiate Schools of Business etc.

Acreditarea în SUA este un proces opțional și nu impus de guvernul federal sau de cel statal. Dar pentru o instituție de învățământ superior, acest proces devine o necesitate dacă, instituția respectivă dorește să fie recunoscută de către comunitatea academică și deci, să atragă deopotrivă fonduri și resurse umane de valoare. Procesul de acreditare al unei instituții este considerat în SUA o primă formă de asigurare a calității în învățământul superior și care se realizează ca și la noi pe baza unor standarde minime. Mecanismul de coordonare al activităților asociațiilor regionale sau a agențiilor specializate în acreditarea instituțiilor de

învățământ superior a cunoscut în ultimul timp o serie de modificări, în sensul adoptării lui la cerințele tot mai severe ale pieței serviciilor educaționale. Totodată, în universitățile americane s-a dezvoltat managementul calității totale (TQM). Eforturi deosebite s-au făcut pentru crearea unei culturi a excelenței profesionale, prin introducerea în domeniul educațional al premiului de calitate Malcom Baldrige¹ (I. Nica, 2000).

Politici comprehensive. În ultimii ani, reforma din învățământul superior a pus accentul pe descentralizare și autonomie universitară. Construirea unei autonomii universitare reale și funcționale limitează implementarea unor politici entropice de asigurare a calității. În același timp însă, autonomia universitară este insuficient formată și nu dispune de o experiență care să-i confere robustețe și eficiență. Din acest punct de vedere pentru învățământul superior românesc abordarea politicilor stimulative de asigurare a calității este prematură (C. Brătianu, 2001).

Pentru învățământul superior românesc se impune abordarea unei politici comprehensive de asigurare a calității, respectiv o politică integratoare care să preia elementele necesare atât din politica entropică cât și din cea stimulativă. O astfel de politică există în Suedia și rezultatele aplicării ei confirmă eficiența unei astfel de gândiri. O politică comprehensivă de asigurare a calității sistemului de învățământ superior înseamnă:

- definirea rolului de control al statului și al modului concret de realizare a lui;
- folosirea conceptelor și a procedurilor de acreditare și respectiv, de calificare;
- folosirea conceptului de autonomie universitară și definirea rolului activ pe care trebuie să-l joace universitatea;
- folosirea conceptului de management strategic universitar și corelarea lui cu autonomia universitară;
- folosirea conceptului de managementul calității și corelarea lui cu autonomia universitară și managementul strategic;
- definirea raportului dintre rolul statului în asigurarea calității și rolul universității în a-și folosi libertatea managerială de organizare a sistemului calității;

¹ Premiul Național pentru calitate Malcolm Baldrige presupune recunoașterea organizațiilor din S.U.A în domeniul afacerilor, sănătății, educației și sectorului non-profit pentru excelență în activitate. Acest premiu este doar o recunoaștere formală a excelenței manageriale, atât pentru organizațiile de stat cât și pentru cele private din S.U.A., acordat anual de către Președintele Statelor Unite.

▪ dezvoltarea unei culturi instituționale de promovare a excelenței academice și implicit, de promovare a managementului calității.

În cadrul acestei politici comprehensive, un rol important revine pregătirii manageriale a rectorilor, prorectorilor, decanilor, prodecanilor și șefilor de catedre pentru a înțelege importanța problemei și respectiv, responsabilitatea care decurge din acceptarea implementării asigurării calității. Politica de implementare a managementului calității și de asigurare a calității are la bază trei concepte fundamentale: acreditarea, evaluarea și certificarea.

O componentă foarte importantă a politicii comprehensive de asigurarea calității o constituie dezvoltarea culturii organizaționale. Fără dezvoltarea unei astfel de culturi, implementarea oricărui sistem de asigurarea calității poate fi sortită eșecului. Cultura organizațională creează suportul psihologic și motivația necesară pentru profesori și studenți de a accepta rigorile procedurilor de asigurarea calității și de a face eforturi pentru aplicarea lor în mod adecvat. Cultura organizațională reduce rezistența pe care o creează mentalitatea oamenilor, în special atunci când este vorba de a schimba lucrurile. Pentru români, mentalitatea reprezintă o frână serioasă în calea reformei și deci, trebuie acordată o atenție deosebită culturii organizaționale în domeniul managementului calității în învățământul superior (C. Brătianu, 2001).

Cultura universității este un termen dificil de definit într-un paragraf sau două, totuși, mediul fizic și comportamental al universității este cel care definește angajamentul constituenților față de misiunea universității și care descrie relațiile interpersonale și organizaționale. Componenta umană a culturii depinde de principiile directe și de talentele oamenilor care croiesc valorile muncii, eticii și chimiei interpersonale. Conducerea trebuie să se asigure că mediile universității au relațiile corecte între valori, viziune și rezultate.

Sistemele de educație și formare profesională contribuie în mod semnificativ la promovarea coeziunii sociale, a cetățeniei active și a realizării personale în societățile europene. Acestea au potențialul de a promova mobilitatea socială ascendentă și de a întrerupe ciclul de sărăcie, dezavantaje sociale și excluziune. Rolul acestora ar putea fi consolidat în continuare prin adaptarea lor la diversitatea mediilor de proveniență ale cetățenilor în ceea ce privește bogăția culturală, cunoștințele și competențele existente, precum și cerințele de învățare.

Datorită calității instituțiilor de învățământ superior din Europa, a varietății și a nivelului aprofundat al studiilor oferite, aceste instituții sunt

deosebit de atractive pentru mediul universitar internațional, atât ca destinații pentru studii, cât și ca parteneri pentru proiecte educaționale și de cercetare comune.

În plus, succesul înregistrat de Europa în ceea ce privește crearea unor instrumente precum cadrul comun de referință, prin care se realizează o corespondență între sistemele și cadrele naționale de calificări pe baza unei referințe europene comune (Cadrul european al calificărilor), precum și în ceea ce privește crearea unor principii comune în domenii precum asigurarea calității, generează un interes tot mai mare în rândul partenerilor internaționali.

Programele de cooperare internațională și dialogurile politice cu țările terțe în domeniul învățământului superior înlesnesc transmiterea de cunoștințe într-un mod mai liber, contribuind, de asemenea, la îmbunătățirea calității și a reputației internaționale a învățământului superior european, la stimularea cercetării și a inovării, la sporirea mobilității și a dialogului intercultural, precum și la promovarea dezvoltării internaționale în conformitate cu obiectivele UE în materie de politică externă.

REFERINȚE

1. Brătianu, C., (coord), (2000), *Ghid pentru elaborarea documentației sistemului de management al calității în învățământul superior*, „Vasile Goldiș” Arad, University Press.
2. Brătianu, C., (coord), (2004), *Ghidul calității în învățământul superior*, București, Editura Universității.
3. Brătianu, C., Rinderu, P., (2000), *Asigurarea calității în învățământul superior*. Experiența europeană, în Qmedia, nr.2.
4. Drăgulănescu, N., (2003), *Standarde pentru evaluarea calității în învățământul superior din România*, București, UPB.
5. Drăgulănescu, N., (2003), *Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate și mediul economic*, București, UPB.
6. Marinescu, C., (2001), *Educația – perspectivă economică*, București, Editura Economică.
7. Mățăuan, G., Gheorghe, M., (1996), *Strategii manageriale de firmă*, București, Editura Economică.
8. Militaru C., (2005), „Managementul Calității și procesul de la Bologna în învățământul superior românesc” în „Analele Universității, Facultatea de Relații Economice Internaționale”, București, Editura Sylvi.

9. Militaru C., (2005), „Modele de excelență în educația europeană” în „Provocările cunoașterii în contextul integrării europene”, București, Editura Fundația România de Măine.

10. Militaru C., (2009), *Sisteme de management ale calității în învățământul superior economic*, București, Editura Printech.

11. Popescu, S., Brătianu, C., (coordonatori), (2004), *Ghidul calității în învățământul superior*, București, Editura Universității.

12. Stomff, S., - (2004), *Introducerea cerințelor sistemului de management al calității în economie – factor determinant pentru integrarea României în Uniunea Europeană, în Standardizarea, nr. 4, București.*

13. Tiron, S., - (2001), *Politica europeană în domeniul calității, studiu elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, Chișinău.*

*** - Jurnalul oficial al UE, *Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior*, 26.05.2010.

*** - Jurnalul oficial al UUE, *Concluziile Consiliului privind competențele în sprijinul învățării pe tot parcursul vieții și inițiativa „Noi competențe pentru noi locuri de muncă”, 26.05.2010.*

*** www.europa.eu